

SPERES

**Barn och unga med neuropsykiatriska
funktionsnedsättningar. Vikten av stöd
och tidiga insatser för en god skolgång**

5.2.2015

Vilka barn och unga handlar det om?

- Barn och unga med
 - ADHD
 - ADD
 - Autism
 - Tourettes syndrom
- Diagnoserna går ofta in i varandra
- Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) innebär INTE en kognitiv funktionsnedsättning

ADHD

- Attention Deficit Hyperactivity Disorder
- Tre huvuddrag:
 - Bristande uppmärksamhet
 - Överaktivitet
 - Impulsivitet

ADD

- ADHD utan hyperaktivitet
- Svårare att diagnostisera, diagnostiseras ofta i senare ålder.
- Individen kan t.ex. uppfattas som "dagdrömmare", svårt att följa instruktioner i grupp, många upprepningar i inlärningsituationen
- Oftare flickors problem?

Autism

- Autismspektrumet fick ny utformning 2013.
Ingen blir "av" med sin diagnos.

- Diagnoskriterier:
 1. Begränsningar i social kommunikation och interaktion
 2. Begränsande repetitiva beteenden, intressen och aktiviteter
- Symptomen måste finnas i tidig barndom
- Symptomen begränsar och stör personens fungerande i vardagen

Tourettes syndrom

- De mest påtagliga symptomen är:
 - ofrivilliga rörelser och ljud (tics)
- Har en neurobiologisk orsak
- Märks vanligen i 7-års åldern (alltid före 18 års ålder)

- Första tecknen (och sedan efter dem tics):
 - Hyperaktivitet
 - Uppmärksamhetsproblem
- Symptomen varierar i styrka och kan minska och öka i perioder

När funktionsnedsättningarna leder till utmanande beteende, kan det bli så här:

- svårigheter med sociala relationer och att reglera sina känslor
- utagerande beteende, ofta med aggressiva inslag
- gång på gång bryter mot de normer som gäller i den sociala kontext de är delaktiga i
- svårt att följa instruktioner och regler

- missnöjda, otrygga och ledsna, och känner sig ofta missförstådda
- ständigt beredda att ta strid mot en oförstående omgivning och kämpar med att dölja sin osäkerhet och rädsla
- sällan öppet hjälpsökande även om de kanske egentligen vill ha hjälp
- svårt att se sitt bidrag till det som händer eller till de problem som uppstår

- lägger ofta skulden på andra och hamnar lätt i samspelssituationer som ytterligare förstärker omgivningens negativa förväntningar
- kroppslig oro, svårt att sitta stilla, byter ofta aktivitet utan att slutföra något
- låg toleranströskel, reagerar snabbt och oövertänt

- behov av omedelbar och snabb utdelning
 ➔ väljer aktiviteter med snabba resultat
- intensiv i lekar och aktiviteter
- svårt att vänta på sin tur, avbryter andra
- glömsk, tappar bort saker
- sluter sig och är svår att nå
- psykosomatiska symptom
- svårt att bryta vissa mönster

Vad betyder det för individen?

- Samspelet med andra ofta problematiskt
 - föräldrarna kan bli överkritiska, kontrollerande och dominerande
 - syskon upplever ofta barnet som besvärligt, tar mycket av föräldrarnas tid och uppmärksamhet
 - är impopulär bland kamraterna, blir utfrysad
 - andra vuxna, t.ex. släkt, bekanta, skolpersonal, upplever barnet som jobbigt, ouppfostrat, olydigt

- Dåligt självförtroende, negativ självbild
 - får ofta kritik och negativa reaktioner på sitt beteende
 - upplever ofta missnöje från de vuxnas sida
 - misslyckas ofta och slutar att försöka ta itu med uppgifter
 - har svårt att upprätthålla kamratrelationer

- Inlärningssvårigheter
- Inverkar på elevens hela vardag
- Kan utveckla sociala problem, trots,
beteendesvårigheter och psykiska problem t.ex.
depression

När det blir fel

- Skolan och samhället agerar reaktivt, först när eleven har stora problem
- Strafftänkande/exkludering
- Föräldrar upplever sig anklagade för sitt barns beteende – undviker kontakter till skola, fritidsverksamhet etc.

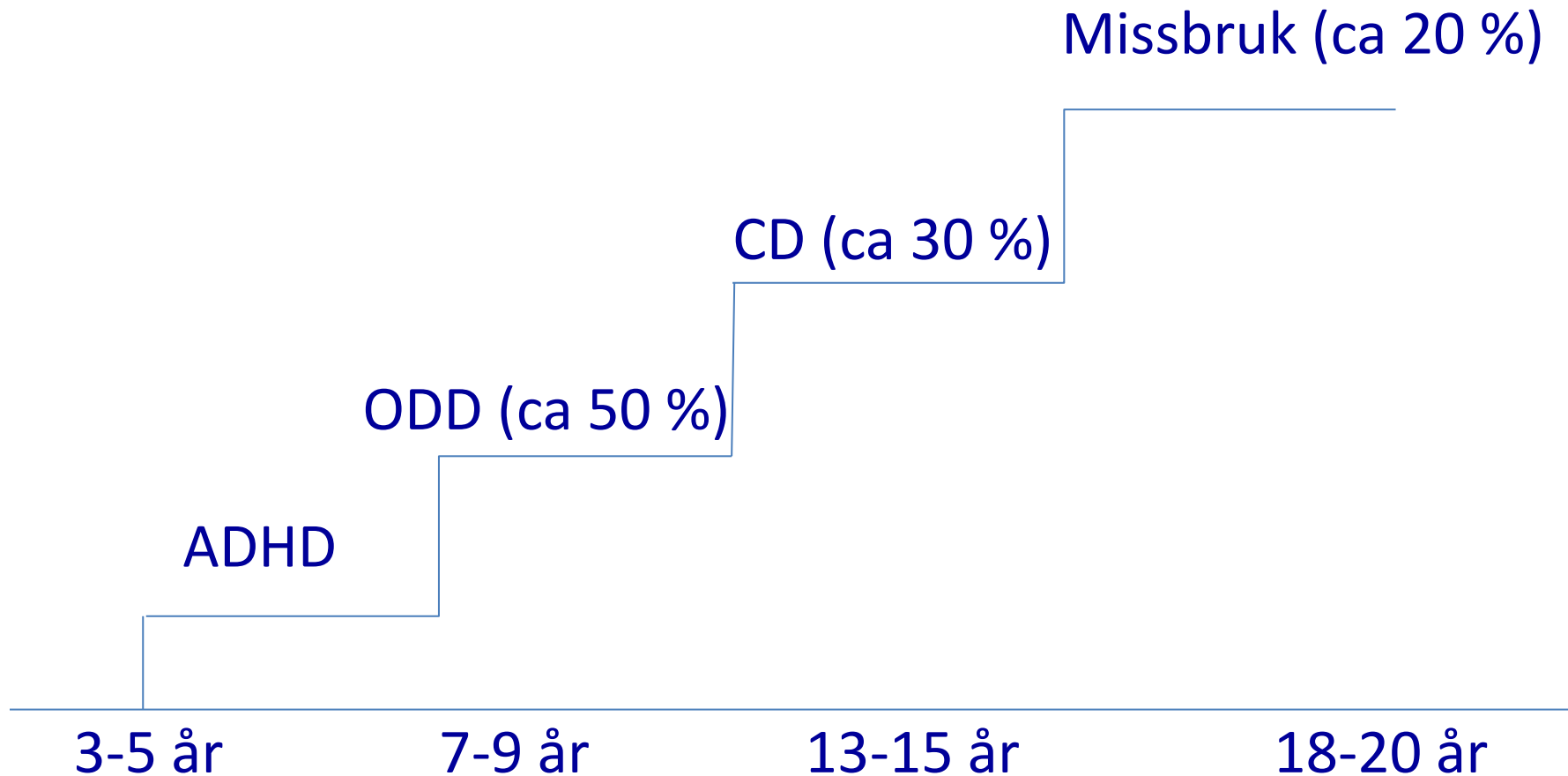

- Utveckling av negativt samspel mellan barn/unga och vuxen
- Svaga skolresultat utan åtgärd
- Eleven har utvecklat ”Negativ skolanknytning”
- **Målsättningen är ett proaktivt handlande!**

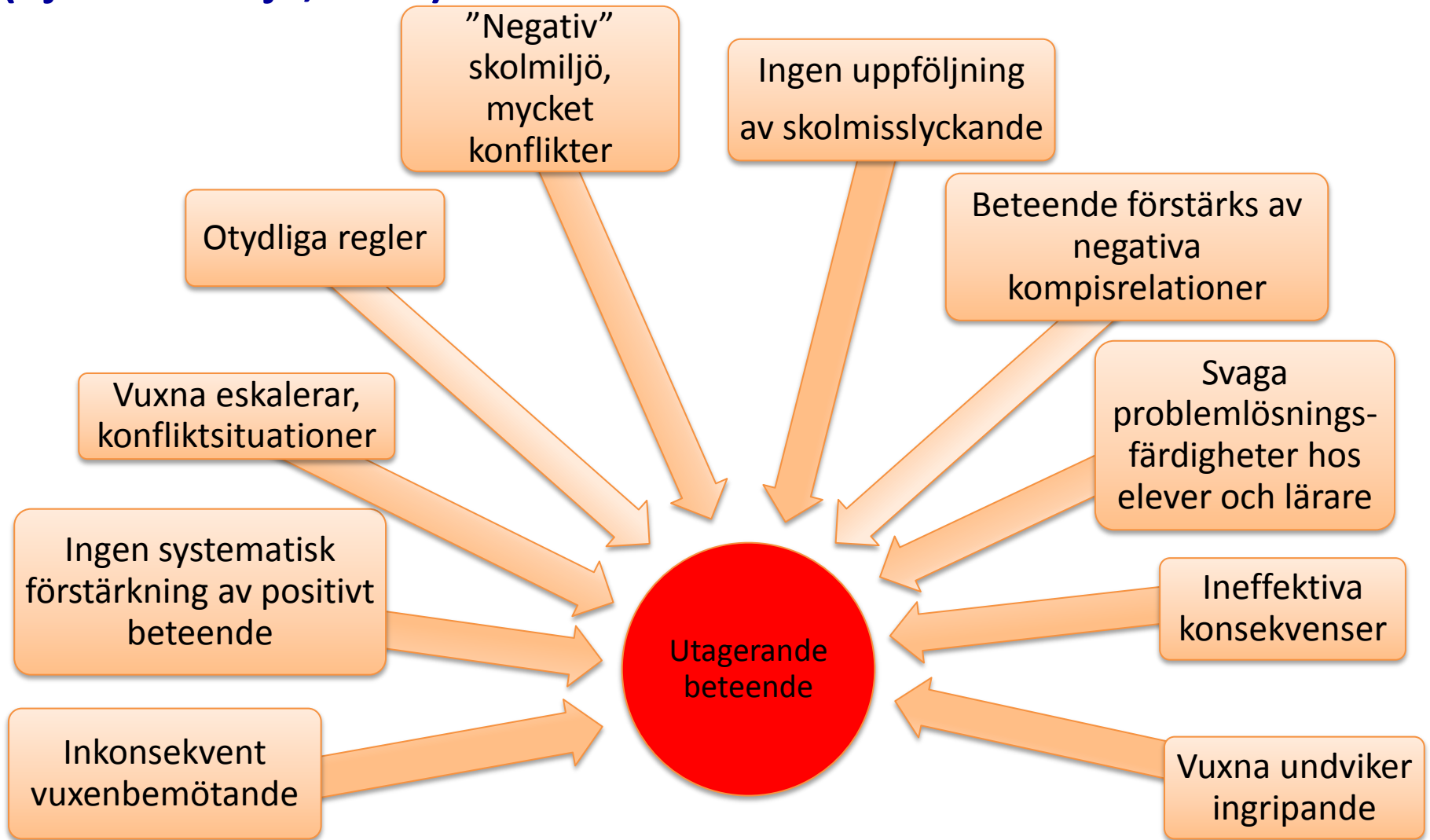
”Problemkarriär” hos barn med ADHD

(Björn Kadesjö, 2012)

Förhållanden som förstärker negativt beteende

(Björn Kadesjö, 2012)

Hur stöda individen för att motarbeta misslyckanden?

- Allas förståelse
- Realistiska krav och förväntningar
- Miljöanpassning
- Hjälpa att förstå sina svårigheter och att utveckla strategier att hantera dem
- Hjälpmedel

Områden som kräver uppmärksamhet/stöd

(Björn Kadesjö, 2012)

Barn

Utagerande beteende

Andra funktionsnedsättningar

Tillkommande problem

Familj

Föräldrastress, "inadekvat" uppfostran, osäkerhet

Familjerelationsproblem

Skola

Skolmisslyckanden

Negativ vuxen - elevrelation

Inlärningssvårigheter

Kamrater

Negativa kamratrelationer och fritid

Nivå för insatser - inlärninng och beteende (B. Kadesjö, 2012)

Indikerade

Individuella
interventioner
(ca 5 % av alla
elever)

- Intensivt inlärningsstöd
- Föräldrasamarbete, föräldrastöd
- Multimodalt stöd, andra resurspersoner i närsamhälle
- Alternativ till uteslutning/avstängning

Selekterade

Elever med "måttlig" risk
(ca 15 % av alla elever)

- Utökat riktat inlärningsstöd
- Social färdighetsträning
- Föräldrasamarbete
- Tillgång på vuxenstöd

Generella

Gäller alla
Stödsystem som räcker för ca 80 % av alla
elever

- Uppföljning inlärninng, inlärningsstöd
- Få, tydliga, väl förankrade regler
- System för positiv förstärkning
- Strategier för hantera regelbrott
- Relationsfrämjande lärarledarskap

Alla i skolan måste ha en baskunskap
om funktionsnedsättningar

Den som möter individen behöver
specifik kunskap om det enskilda
barnets behov

Om skolframgång säger forskningen bl.a. att:

- neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har en direkt inverkan på inlärningen (Kadesjö)
- om individen med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar når skolframgång så är chansen större att de också når framgång resten av livet (Vinnerljung, 2010)

- man har en fördel om man är tidigt född på året då man börjar i skolan. I skolan beaktas inte skillnaden mellan elevers födelsetider. Barn som föds under de tre sista dagarna i december löper 39 procent större risk att få ADHD-läkemedel än barn som föds under de tre första dagarna i januari på det nya året.
(statistik från läkemedelsregistret i Sverige)

Att tänka på i arbete med barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

- Sätta ramar
- Struktur
- Elevvårdssamarbete
- Kamratrelationer
- Föräldrasamarbete

Att sätta ramar

- Att reglera sitt beteende och förutse resultat och konsekvenser av det är ofta svårt för de med NPF
- De behöver klara och tydliga regler och gränssättning. Hellre få, enkla regler än många, som är svåra att efterleva
- De vuxna i gruppen och i skolan bör ha samma regler och en gemensam strategi för hur man skall bemöta barnet/den unga

- Se till att barnet/den unga förstår vilka regler som gäller och vilka konsekvenserna är
- Ingrip genast, handla istället för att resonera
- Tala om vad som gäller och håll fast vid det. Var realist med vad som är genomförbart

- Var kortfattad och neutral och låt inte känslorna ta över
- Ibland är det mest effektiva sättet att få slut på ett störande beteende att helt ignorera det, speciellt om det verkar vara fråga om att få uppmärksamhet
- Ge positiv uppmärksamhet så fort det är möjligt

Struktur

- Röriga och oförutsägbara miljöer framkallar ofta stress och förvirring
- En tydlig struktur med återkommande rutiner och aktiviteter och en plats med ordning och reda hjälper till att skapa sammanhang

- Barnet/den unga har rätt att veta vad hen skall göra, när det skall ske och i vilken ordning
- Ibland behövs ett konkret schema
- Om rutiner och scheman ändras skall barnet/den unga informeras och förberedas i god tid

Kamratrelationer

- Den stämpel som individen får från början är svår att bryta
- Alla barn och unga behöver träna vänskap och empati
- En lärare kan inte producera vänskap, men genom stöd och att prata om den kan vänskap utvecklas
- Som vuxen kan vi med våra handlingar legitimera marginalisering

Elevvårdssamarbete

- Samarbete mellan berörda parter, t.ex:
 - Hälsovårdare
 - Kurator
 - Psykolog
 - Lärare
 - Läkare
 - Andra experter som är kopplade till barnet

Föräldrasamarbete

- Ta föräldrars oro på allvar och förmedla din egen oro för deras barn till föräldrarna
- Föräldrar som får ett positivt och förståelsefullt bemötande har större tillit till och förtroende för personalen
- Hemmets funktion – förväntningar, uppmuntran o.s.v. har en direkt påverkan på barnets skolframgång

- Uppmuntra föräldrarna att berätta om sitt barn och om hur de löser knepiga situationer hemma
- Fokusera inte bara på problem, lyft fram barnets starka sidor och det som fungerat bra, även småsaker
- Undvik att tala i allmänna ordalag t.ex. ”hen stör”, ”hen bråkar alltid”. Beskriv konkret vad det är fråga om
- Tänk på att föräldrarna är känslomässigt engagerade och tar anmärkningar mot sitt barn personligt och reagerar därefter

Vad kan påverka?

- Skolgården
- Skolvägen
- Korridorer – på och avklädning
- Omklädningsrum, matkö
- Utsmyckning av skola och klassrum
- Gruppsammansättning
- Ljud, ljus, färg

Sammanfattning – tänk på...

- Ta kontakt direkt med föräldrarna vid oro
- Bygg på relationerna
- Våga vara ledare
- Positiv feedback
- Om man förstår svårigheterna hittar man oftast lösningarna
- Rutiner

- Frågan är inte hur får vi Lisa att sluta vara aggressiv utan varför är Lisa aggressiv
- Det som fungerar på en behöver inte fungera på en annan
- Se till att bygga på ditt förtroendekonto
- Arbetsmiljön
- Rutiner

Hjälpmedel

- Bollväst och/eller -dyna
- Time-timer, timglas, tanglar och taggbollar m.fl.
- Handledning:
 - Speres erbjuder handledning till skolan
(http://www.speres.fi/Site/Data/839/Files/material/broschyrer/Broschyr%2C%20uppdatt%2017_11_2014.pdf)

- Olika stödgrupper:
 - Speres elevkurs
 - Barnavårdsföreningens kurser
 - Folkhälsans kurser

Elevkurs för elever med ADHD, ADD och AS

Vasa och Helsingfors

Speres ordnar elevkurser för elever med ADHD, ADD och AS (Asperger syndrom). Elevkursens mål är att stärka och utveckla elevens sociala färdigheter så som självkänsla och social kompetens, detta görs genom diskussion och samverkan på olika sätt. Målet är att årligen ordna kurs i Helsingfors och Vasa.

Tid: En vardagskväll med 2-3 veckors mellanrum, 2 h per gång.

Ansvarsperson: Handledande lärare inom neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Innehåll: Elevkursen har ett varierande innehåll med tydliga regler och en gemensam struktur. Vi lär känna varandra och oss själva genom att t.ex. berätta om våra intressen, laga mat, spela spel och träna avslappning.

Den handledande läraren stöder och övar tillsammans med eleverna att lyssna på andra, att föra en konstruktiv diskussion, att få och ge positiv feedback, att tolka ansiktsuttryck och gester, samt att prata om känslor.

Vi diskuterar spelregler för goda möten med andra, t.ex. vad är okej att tala/fråga om, gott uppförande, hygien och klädsel. Varje träff har ett speciellt tema.

Målgrupp: Elever med ADHD, ADD och AS i åldern 10 - 13 år.

Deltagaravgift: 300 euro, material och kvällsmål ingår.

Förfrågningar: Handledande lärare inom neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.
E-post: neuro@speres.fi eller telefon: 040-809 17 48. Max 6 deltagare.

TACK FÖR ER UPPMÄRKSAMHET

